

Adriana Wiegerová • Gabriela Česlová • Jana Majerčíková

METODICKÉ POKYNY

pre učiteľov

k učebnici

PRVOUKA

pre 2. ročník
základnej školy

OBSAH

Úvod	3
Návrh na tematický plán	5
Čo nájdete v učebnici	6
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A PRÍRODA – RASTLINY	8
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A PRÍRODA – NEŽIVÁ PRÍRODA	10
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A PRÍRODA – ČLOVEK	12
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A PRÍRODA – ŽIVOČÍCHY	14
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	16
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – PRVÁ POMOC A POVOLANIA ...	17
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – CESTA DO ŠKOLY, CESTOVANIE, DOPRAVA	19
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – ORIENTÁCIA V ČASE	21
Metodické námety k témam celku ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – POZNÁVANIE SLOVENSKA	23
Použitá literatúra	25

© Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2016
Sasinkova 5, 811 08 Bratislava

Autorky © doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD., PaedDr. Gabriela Česlová, PhD., doc. PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.

Grafický dizajn a obálka © SPN – Mladé letá, s. r. o.

Použité ilustrácie sú z učebnice Prvouka pre 2. ročník ZŠ.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadnu jeho časť nemožno reprodukovať bez súhlasu majiteľa práv.

ÚVOD

Milí učitelia druhákov,

rozhodli ste sa pracovať s učebnicou Prvouky pre 2. ročník, ktorú sme spracovali, a my vám za vašu dôveru ďakujeme. Učebnica je pomerne rozsiahlym materiálom. Rešpektuje v plnom rozsahu Štátny vzdelávací program pre primárne vzdelávanie a vzdelávacie štandardy predmetu prvouka. Vzdelávací štandard prvouky je rozdelený do dvoch vzdelávacích oblastí – Človek a príroda, Človek a spoločnosť.

Učebnica, s ktorou budete pracovať, je iba jedným z vyučovacích prostriedkov a pomôcok, ktoré má učiteľ na hodinách k dispozícii. Zvlášť pri sprístupňovaní prírodovedných tém by sa mali v čo najväčšej miere využívať prírodné materiály.

V učebnici sú jednotlivé témy rozdelené podľa vzdelávacích oblastí. Vzdelávacia oblasť Človek a príroda zahŕňa 4 tematické celky, a to rastliny, živočíchy, človek, neživá príroda a skúmanie prírodných javov. Vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť tvoria časti dopravná výchova, poznávanie Slovenska a krajiny, ľuďom pomáhajúce vybrané profesie (hasič, požiarnik a zdravotný pracovník, lekár) a orientácia v čase. Spracované témy v učebnici sú farebne odlišené. Vďaka tomu sa v nich budete ľahko orientovať.

V učebnici sa ku každej téme daného tematického celku nachádza centrálny – krátky text, ktorý podporuje učenie sa žiaka i v domácom prostredí. Úlohy, námety na projekty, pokusy a pozorovania ponúkajú možnosti na prácu aj s talentovanými deťmi, prípadne s deťmi so špeciálnymi potrebami. Na konci témy je zaradená časť *Čo sme sa naučili*. Tá pomáha v kompletizácii učiva a v orientácii v prebranom texte. Okrem odborného textu sa v učebnici nachádza bohatý ilustračný materiál, ktorý tvoria kresby, obrázky, fotografie. V centre kresbovej výbavy učebnice je *komiksová kresba*, ktorá je základom na prácu s tzv. *pojmovými komiksami (concept cartoons)*.

Jednotlivé témy sú pomerne náročné, ale autori musia dodržiavať ciele a vzdelávacie štandardy predmetu, ktoré nevytvorili, no sú štátom schválené a prijaté, a teda pre autorov záväzné. A práve preto, aby sa zjeminila náročnosť učiva, jeho sprostredkúvaniu pomáha komiksová kresba. Tá je postavená na dvoch ústredných postavách – Adamovi a Janke, žiakoch 2. ročníka základnej školy. Adam a Janka sú reálne postavy detí, žiakov, ktorí postupne preberajú v rozhovore spoločne všetky témy, ktoré sú obsahom prvouky. Okrem nich sa však v príbehoch objavujú aj iné postavy, ktoré s deťmi (žiakmi) diskutujú o každodenných témach a podporujú utváranie pojmového základu komiksov. Komiksová kresba je do textu začleňovaná tak, aby provokovala, viedla k diskusii a uvažovaniu, ale zároveň žiakom pomáhala. Týmto je stimulované vedecké myslenie žiakov, ktoré je podložené na vysvetľovaní reálnych dejov v bežných situáciách. Tým sú podporované i skúsenosti žiakov, ktoré sú základom ich učenia.

Komiksová kresba pomáha aj žiakom s poruchami učenia v rýchlej orientácii v texte, a tým vytvára optimálne prostredie modernej inkluzívne vedenej školskej triedy (bližšie práce Kratochvílová a kol. na stránke PedF MU v Brne).

Zámerné nevyužívame na sprostredkúvanie učiva žiakovi nadprirodzené bytosti z rozprávok. Tento prvok je v učebniciach a v detských textoch podľa najnovších britských výskumov o detstve prekonávaný (bližšie Kehily, 2002 alebo Hunt, 2009). Podľa zahraničných výskumov (Keogh, Naylor, 1996) používanie komiksov v školskej praxi vyvoláva u učiteľov zmeny vo vyučovacích postupoch a podporuje moderný prístup k učeniu.

Charakteristické znaky Prvouky pre 2. ročník ZŠ:

- vedecké idey sú aplikované na každodenné situácie, s ktorými majú žiaci autentickú skúsenosť,
- autenticitu a skúsenosť žiakov podporuje didaktické uchopenie komiksov,
- podpora vizuálnych reprezentácií vedeckých myšlienok,
- využitie metafor a prirovnaní vo vysvetľovaní javov (bližšie Alsup, 2013),
- minimum textu vo forme dialógov, a tým jednoduchá orientácia v texte pre žiakov,
- využitie moderného grafického dizajnu,
- podpora rozvoja kreativity žiakov i učiteľov,
- podpora sociálneho učenia sa žiakov reprezentovaná skupinovými a kooperatívnymi stratégiami vyučovania,
- podpora využitia vlastného detského a učiteľského portfólia (bližšie Lukášová, Svatoš, Majerčíková, 2014),
- námety na projekty, pokusy, pozorovania,
- podpora práce s deťmi s poruchami učenia,
- podpora talentovaných žiakov,
- podpora vnútropredmetových a medzipredmetových vzťahov,
- vytvorenie moderného prostredia na podporu inkluzívneho vzdelávania v školskej triede.

Ponúkame vám ku každému celku niekoľko ďalších námetov, ktoré by vám vo vašej práci mohli pomôcť. Prajeme vám veľa úspechov, veľa radosti z práce s vašimi žiakmi.

Autorky

NÁVRH NA TEMATICKÝ PLÁN

SEPTEMBER

Opakovanie	ČO SME SA NAUČILI V PRVOM ROČNÍKU		4 – 5
Človek a príroda	Rastliny	AKO SA PRISPÔSOBUJÚ RASTLINY	6 – 11

OKTÓBER

Človek a príroda	Rastliny	AKO SA ROZMNOŽUJÚ RASTLINY	12 – 15
Človek a príroda	Rastliny	AKO KLÍČIA RASTLINY	16 – 17
Človek a príroda	Rastliny	AKÝ VÝZNAM MAJÚ SEMENÁ RASTLÍN	18 – 20
Človek a príroda	Rastliny	AKO RASTÚ RASTLINY	21 – 23

NOVEMBER

Človek a príroda	Neživá príroda	PÔDA AKO PRÍRODNÝ ÚTVAR	24 – 25
Človek a príroda	Neživá príroda	ÚRODNOSŤ A OCHRANA PÔDY	26 – 27
Človek a príroda	Neživá príroda	ROZPÚŠŤANIE LÁTKO V VO VODE	28 – 29
Človek a príroda	Neživá príroda	FILTRÁCIA – ODDELOVANIE VODY A INEJ LÁTKY	30 – 31

DECEMBER

Človek a príroda	Neživá príroda	VYPAROVANIE – PREMENA VODY NA PARU	32 – 33
Človek a príroda	Človek	KOSTI A KOSTRA	34 – 37

JANUÁR

Človek a príroda	Človek	SVALY ČLOVEKA	38 – 43
Človek a príroda	Živá príroda	RASTLINY A ŽIVOČÍCHY	44 – 45

FEBRUÁR

Človek a príroda	Živočích	AKO SA PRISPÔSOBUJÚ ŽIVOČÍCHY	46 – 47
Človek a príroda	Živočích	ROZMNOŽOVANIE A RAST ŽIVOČÍCHOV	48 – 49
Človek a príroda	Živočích	ŽIVOČÍCHY A ICH SPOLOČENSTVÁ	50 – 55

MAREC

Človek a spoločnosť	Prvá pomoc	AKO PRIVOLAŤ POMOC	56 – 57
Človek a spoločnosť	Povolania	KTO MÁ AKÉ POVOLANIE	58 – 59
Človek a spoločnosť	Cesta do školy	MOJA CESTA DO ŠKOLY	60 – 62

APRÍL

Človek a spoločnosť	Cestovanie	KAM MÔŽEME CESTOVAŤ	63
Človek a spoločnosť	Rok	ROK V KALENDÁRI	64 – 65
Človek a spoločnosť	Meranie času	ČAS NA HODINÁCH	66 – 67

MÁJ

Človek a spoločnosť	Slovensko	SLOVENSKO – MOJA DOMOVINA	68 – 69
Človek a spoločnosť	Doprava	DOPRAVNÉ PROSTRIEDKY	70 – 71
Človek a spoločnosť	Krajina	AKO MÔŽE VYZERAŤ KRAJINA	72 – 73

JÚN

Človek a spoločnosť	Školský výlet	NÁŠ VÝLET	74 – 75
Opakovanie	ČO UŽ VIEME...		76 – 79
Opakovanie	HRA		80

ČO NÁJDETE V UČEBNICI

Názov vzdelávacej oblasti.

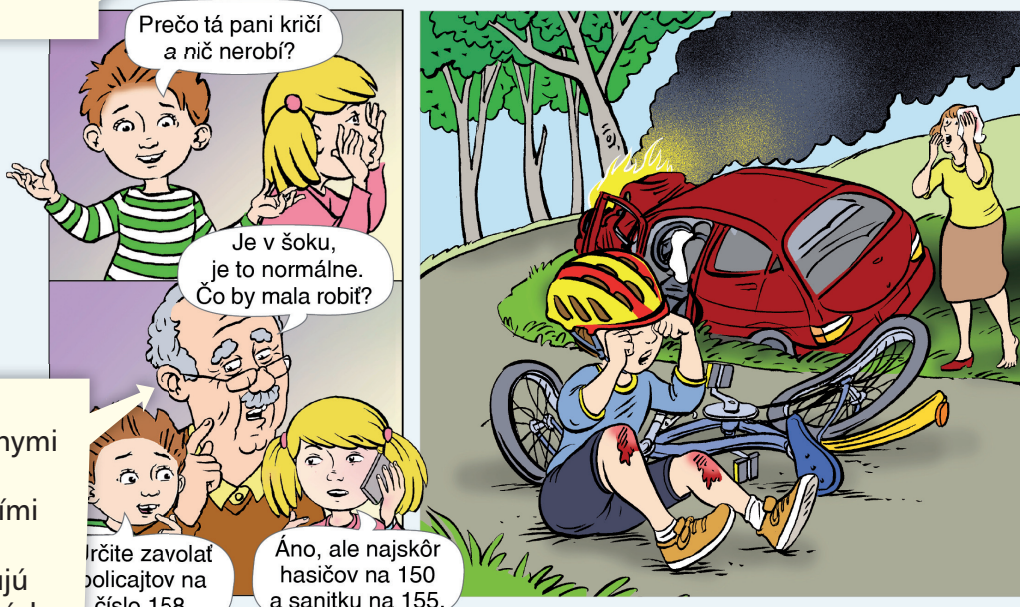
Názov témy.

Farebné označenie tematického celku uľahčuje orientáciu v učebnici.

6

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ

AKO PRIVOLAŤ POMOC

Komiksová kresba s reálnymi postavami žiakov a ďalšími postavami, ktoré diskutujú o každodenných témach. Vysvetľujú reálne deje v bežných situáciách.

Pohy

Zažili ste už podobnú situáciu ako na obrázku? Porozprávajte, čo sa stalo.

Čo to znamená, ak je niekto v tiesni?

Ako sa v doprave pohybuje hasičské auto, keď má pustený maják a húkačku?

Úraz či nehoda sa môžu stať kedykoľvek. Môže to byť v škole, pri športe, na výlete, cestou domov, ale aj doma. Preto je dôležité prekonať strach a vedieť poskytnúť prvú pomoc.

Ak neviete poskytnúť prvú pomoc sami, treba zavolať rýchlu zdravotnú pomoc na číslo 112, policíu na číslo 158 alebo hasičov na číslo 150. Číslo spoločného záchraného systému je 112.

Krátky vysvetľujúci text, ktorý podporuje učenie sa žiaka i v domácom prostredí.

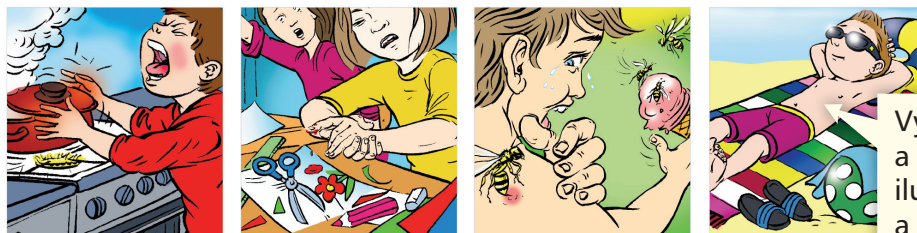
4. Pri volaní na tiesňovú linku treba operátorovi poskytnúť dôležité informácie. Napíšte, čo musí Janka povedať, keď telefonuje napríklad na číslo 112. Vyskúšajte si takýto rozhovor v triede. Janku vyfarbite.

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ

AKO PRIVOLAŤ POMOC

57

5. Porozprávajte pomocou obrázkov, aké vážne situácie môžu nastať. Ako by ste poskytli prvú pomoc?

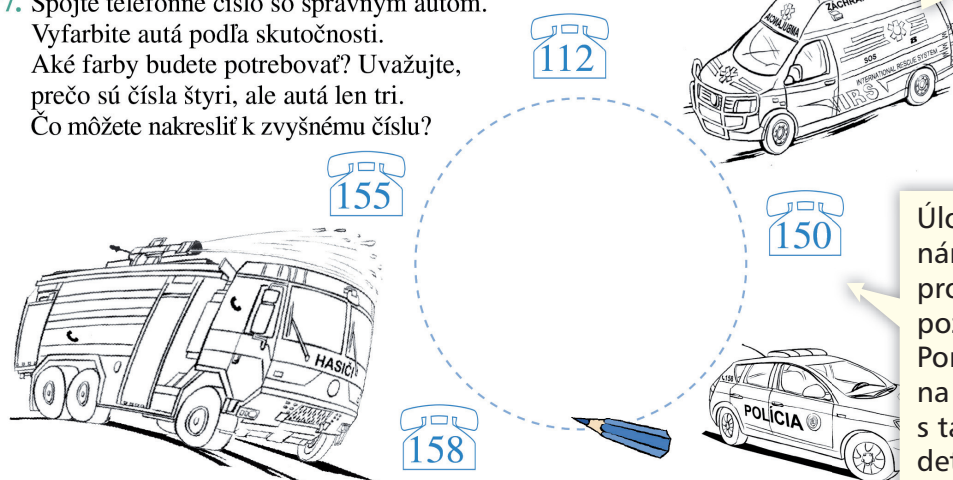
Výstižné a zrozumiteľné ilustrácie, kresby a fotografie.

6. Pozorujte policajné autá na ulici alebo celá trieda navštívte policajnú stanicu.

Čo je napísané na policajnom aute? _____

Čo to znamená? Rozmýšľajte, čo nám policajti nápisom chcú povedať.

7. Spojte telefónne číslo so správnym autom. Vyfarbte autá podľa skutočnosti. Aké farby budete potrebovať? Uvažujte, prečo sú čísla štyri, ale autá len tri. Čo môžete nakresliť k zvyšnému číslu?

Úlohy pre žiakov, námety na projekty, pokusy, pozorovania. Ponúkajú možnosti na prácu aj s talentovanými deťmi, prípadne s deťmi so špeciálnymi potrebami.

8. Na privolanie pomoci pri akejkoľvek nehode je najdôležitejšie zapamätať si **112**. Napíšte aspoň jeden matematický príklad, v ktorom použijete číslice 1, 1, 2

Čo sme sa naučili:

- Ak sa niečo vážne stane, vyhľadáme pomoc dospelého. Pomoc nájdeme aj na týchto telefónnych číslach: polícia 158, hasiči 150, záchranná zdravotná služba 155 alebo tiesňová linka 112. Dnes môže mať človek aj v mobilnom telefóne aplikáciu, ktorá mu môže poradiť, ako postupovať.

Krátke zhrnutie, ktoré pomáha v kompletizácii učiva a v orientácii v preberanom texte.

ČLOVEK A PRÍRODA – RASTLINY

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- uviesť päť príkladov rôznych prostredí a k nim príklady rastlín v nich žijúcich,
- vysvetliť na príkladoch, ako sa rastliny prispôbujú tvarom a spôsobom života podmienkam, v ktorých žijú,
- vysvetliť, ako sú rastliny závislé od neživého prostredia,
- opísať tri životné prejavy rastlín,
- vysvetliť, kde a prečo je možné nájsť semená rastlín,
- zhodnotiť význam rastlinných semien pre život človeka,
- uviesť na príkladoch, že niektoré semená majú vyvinuté nástroje na to, aby sa dostali čo najďalej od materskej rastliny,
- vysvetliť, z ktorej časti semena rastlina vyklíči a čo sa deje so zvyškom semena po jej vyklíčení,
- navrhnúť postup, ako je možné zistiť podmienky klíčenia semien,
- vysvetliť, akým spôsobom a prostredníctvom ktorých častí získavajú rastliny z prostredia vodu, vzduch a svetlo,
- navrhnúť postup na overenie predpokladov týkajúcich sa podmienok rastu rastlín.

Obsahový štandard

- rôznorodosť životných podmienok rastlín, prispôbovanie sa prostrediu, životné prejavy rastlín,
- význam rastlinných semien, rozširovanie semien, podmienky klíčenia semien: vzduch, voda, teplo,
- rast rastliny, životné podmienky rastlín: svetlo, teplo, vzduch, voda, pôda.

Človek a príroda	Rastliny	AKO SA PRISPÔSOBUJÚ RASTLINY	6 – 11
Človek a príroda	Rastliny	AKO SA ROZMNOŽUJÚ RASTLINY	12 – 15
Človek a príroda	Rastliny	AKO KLÍČIA RASTLINY	16 – 17
Človek a príroda	Rastliny	AKÝ VÝZNAM MAJÚ SEMENÁ RASTLÍN	18 – 20
Človek a príroda	Rastliny	AKO RASTÚ RASTLINY	21 – 23

Tento celok je v učebnici pomerne rozsiahly. Je to preto, že je takto koncipovaný aj v kurikulárnych dokumentoch. Jeho základnou myšlienkou je, aby žiaci mali možnosť čo najviac pracovať s prírodnými materiálmi, aby pozorovali, experimentovali a sami sa učili, čo ich v prírode obklopuje.

V jednotlivých témach je možné realizovať veľa pokusov. Niektoré sú časovo náročnejšie. Vo svojom triednom vzdelávacom programe si môžete navrhnúť spojenie hodín tak, aby sa učivo so žiakmi prebralo v čo najväčšom časovom pohodlí.

Pri témach o rastlinách je už na začiatku školského roka dobré spraviť si v triede **kútik živej prírody** a motivovať deti k tomu, že sa oň budú celý rok starať. Kútik môžete postupne rozširovať.

So žiakmi si môžete na začiatku roka navrhnúť:

- kde sa kútik bude nachádzať (v triede alebo v priestoroch školského pozemku);
- čo v kútiku chcete pestovať a prečo (získavate priestor na motiváciu žiakov k tomu, aby si hľadali

o rastlinách informácie a uvažovali o tom, či na zvolenom mieste majú rastliny vhodné podmienky);

- je dobré žiakov motivovať i k tomu, že podľa podmienok, ktoré máte, budú mať šancu rastliny i rozmnožovať. Napríklad môžu pestovať izbové rastliny, môžu ale pestovať i úžitkové plodiny, alebo si sami navrhnuť, čo by chceli skúsiť vypestovať. Ak sa pokus nepodarí a rastlina nebude rásť, je to dobrá situácia na to, aby ste spoločne hľadali dôvod, prečo sa tak stalo.

Odporúčame:

- ✓ *spraviť si v kútiku tzv. botanickú nástenku (žiaci sa v učebnici dozvedia, že botanik je človek, ktorý sa zaoberá rastlinami, pozoruje ich a stará sa o ne);*
- ✓ *čo najviac pracovať v skupinách;*
- ✓ *zadávať k jednotlivým témam projekty, ktoré môžu byť v prípade druhákov i párové (tzn. vo dvojiciach);*
- ✓ *viesť žiakov k tomu, aby si vytvorili vlastné portfólio, v ktorom budú mať ku každej téme zaznamenané svoje sledovania;*
- ✓ *v prípade, že máte možnosť, navštívte botanickú záhradu. Žiaci dostanú dopredu presné zadania, čo si majú všímať, čo majú hľadať a sledovať;*
- ✓ *ak botanickú záhradu vo svojom okolí nemáte, určite nájdete nejaký skleník, prípadne zimnú záhradu. Využite i tieto možnosti, no i tu platí, že je dobré, aby žiaci mali vopred pripravený záznamový hárok, do ktorého si budú svoje sledovania zapisovať, kresliť a podobne;*
- ✓ *ak máte dobré vzťahy so školským klubom detí, motivujte vychovávateľov/ky k tomu, aby vám pomohli pripraviť so žiakmi pomôcky na hodinu, napríklad pozbierať šišky počas vychádzky, prípadne iné plody. Pracovníci školských klubov môžu byť pre vás pomocníkmi i v podpore pozorovania žiakov, prípadne pri práci v kútiku živej prírody;*
- ✓ *v čase mimo vyučovania si žiaci môžu vyrábať i krátke filmy, ak budú vhodne motivovaní. Možno by ste mohli vytvoriť v škole i záujmový krúžok s takýmto zameraním.*

Jednotlivé témy v učebnici v tejto časti sú usporiadané tak, že dávajú možnosti na krátkodobé, ale aj dlhodobé pozorovania. Je dobré si výsledky pozorovaní spoločne zaznamenávať a vytvoriť žiakom priestor na to, aby sa o svojich zisteniach mali možnosť porozprávať. V časti je i téma venovaná tomu, ako by mohlo vyzeráť laboratórium. Nezapudnite na to, že malé prírodovedné laboratórium môžete žiakom pripraviť i vy. V súčasnosti už existujú detské laboratórne sady, ktoré obsahujú detský mikroskop, rôzne pinzety, podložné sklíčka či mištičky (ukážka na s. 15 v učebnici). Ak by ste touto cestou nechceli ísť, najjednoduchšími pomôckami sú lupa, pero a zošit, z ktorého môže postupne vznikáť portfólio.

Nebojte sa na konci svojej práce so žiakmi usporiadať **malú vedeckú konferenciu**, na ktorej môžu prezentovať svoje projekty, vytvorené portfóliá, prípadne sa môžu pochváliť kútkom živej prírody. Ak sa vám v kútiku živej prírody bude dariť a niečo si sami vypestujete, zorganizujte i ochutnávku, pozvite rodičov a zapojte ich do činnosti, ktorú so žiakmi robíte.

Na hodinách prvouky by mal dostať priestor každý žiak. I tí, ktorí majú problémy s učením, alebo i tí, o ktorých si niekedy myslíme, že patria do skupiny menej prispôsobivých. Každý vie niečo iné, a ak sa vám podarí dobre zorganizovať prácu v pároch alebo skupinách, môžete dokonca vytvoriť podnetné prostredie na pomoc i tým žiakom, ktorí to potrebujú.

A nezapudnite, žiakov veľmi baví skúmať a pozorovať nové veci. Využite ich zvedavosť vo svoj prospech. Vymalovávanie alebo strohé pamäťové učenie už k modernej didaktike nepatrí.

ČLOVEK A PRÍRODA – NEŽIVÁ PRÍRODA

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- vysvetliť, čo obsahuje pôda a jednotlivé jej zložky zaradiť k živým, neživým alebo odumretým súčasťam,
- uviesť medzi živými súčasťami živočíchy, ktoré žijú v pôde a dýchajú vzduch prítomný v pôde,
- uviesť vodu a vzduch ako neživé súčasti prírody,
- že z pôdy sa do vody prítomnej v pôde uvoľňujú rôzne látky, ktoré potom rastliny prijímajú koreňmi a využívajú na svoj rast,
- zistiť vlastnosti rôznych typov pôd,
- vyvodiť zo skúmania závery o rôznych vlastnostiach pôd,
- skúmať rozpúšťanie látok vo vode,
- vytvoriť záver o tom, ktoré látky sa rozpúšťajú vo vode a ktoré nie,
- skúmaním zistiť, akým spôsobom je možné rozpúšťanie urýchliť,
- jednoducho vysvetliť, čo sa deje s látkou, ktorá sa vo vode rozpúšťa,
- navrhnúť postup, ako zistiť prítomnosť látky vo vode,
- opísať na základe pozorovania proces filtrácie,
- čo je odparovanie,
- vysvetliť, čo sa pri odparovaní deje s vodou a s látkou, ktorá bola vo vode rozpustená.

Obsahový štandard

- zloženie pôdy, úrodnosť, znečistenie pôdy,
- rozpúšťanie látok vo vode, zrýchľovanie rozpúšťania, filtrácia, odparovanie.

Človek a príroda	Neživá príroda	PÔDA AKO PRÍRODNÝ ÚTVAR	24 – 25
Človek a príroda	Neživá príroda	ÚRODNOSŤ A OCHRANA PÔDY	26 – 27
Človek a príroda	Neživá príroda	ROZPÚŠŤANIE LÁTKOK VO VODE	28 – 29
Človek a príroda	Neživá príroda	FILTRÁCIA – ODDELOVANIE VODY A INEJ LÁTKY	30 – 31
Človek a príroda	Neživá príroda	VYPAROVANIE – PREMENA VODY NA PARU	32 – 33

Obsahový a výkonový štandard týkajúci sa problematiky neživej prírody a skúmania prírodných javov je v druhej prvouke koncipovaný pomerne široko. Ani nie tak z hľadiska rozsahu, ako skôr z hľadiska hĺbky požadovaných vedomostí a spôsobilostí. Od toho sa odvinulo aj spracovanie jednotlivých tém v učebnici.

Samotná didaktická transformácia tém a pojmov spojených so živou a neživou prírodou, s rozpúšťaním, vyparovaním a filtráciou, či s pôdou a jej vlastnosťami, bola v učebnici postavená na snahe vytvoriť alebo si pripomenúť také podmienky a situácie, aby žiaci mohli pozorovať, spoločne analyzovať a vysvetľovať veci a javy, s ktorými sa bežne stretávajú. V týchto témach sme teda pre ich náročnosť museli využiť viac, ako v témach predtým (alebo potom), autentické skúsenosti žiakov.

V témach o rastlinách sme vám navrhli vytvoriť si v triede **kútik živej prírody**, s ktorým sa bude celý rok pracovať. Aj v rámci starostlivosti o rastliny sa dajú využiť skúsenosti na pozorovanie a pochopenie niektorých tém z časti o neživej prírode, napríklad:

- rastliny polievame odstátou vodou pri izbovej teplote, ktorá *obsahuje* rastlinám prospešné látky;
- niektoré rastliny možno hnojiť látkami, ktoré predtým *rozpustíme* vo vode;
- prebytočná voda z misiek pod kvetináčmi, ktorú rastlina aktuálne nevyužila, sa môže *vypariť*, ale je dobré ju vyliať;
- rastliny zasadíme do rôznych *druhov pôd*, potom pozorujeme a hľadáme dôvody prosperity rastliny (alebo naopak) – jedným z dôležitých parametrov je teda aj druh pôdy;
- pri pestovaní rastlín sa možno dostať k rozboru *obsahu pôdy*;
- pri nepohlavnom rozmnožovaní niektorých rastlín potrebujeme najprv ich korene, preto časť rastliny namočíme do vody a čakáme – je to dobrá príležitosť na vysvetlenie významu *koreňov pre rastlinu* a zároveň hľadanie vysvetlenia, prečo rastlinu nemôžeme rovno umiestniť do pôdy.

Nepochybujeme o tom, že nájdete aj iné súvislosti na vysvetlenie rôznych javov z problematiky neživej prírody a skúmania prírodných javov v kútiku živej prírody.

V učebnici je táto oblasť spracovaná v piatich témach, pôda ako prírodný útvar, vlastnosti pôdy, rozpúšťanie, filtrácia a vyparovanie. Spracovanie týchto tém je postavené na pokusoch. Aj tu máme niekoľko poznámok.

Odporúčame:

- ✓ pri pokusoch si vopred dôsledne navrhnuť ich postup, samozrejme si pripraviť pomôcky, čo je niekedy náročnejšie na prípravu – dôležité je teda plánovanie;
- ✓ v rámci pokusov, pri ktorých je to možné, treba vyžadovať od žiakov stanovenie predpokladov, hypotéz. Hypotézy vzbudzujú potrebnú detskú zvedavosť a žiaci sa učia ich overovaním a zhodnotením formulovať závery a vedecky argumentovať;
- ✓ umožniť žiakom diskutovať medzi sebou navzájom (napríklad pri stanovených predpokladoch a výsledkoch) – spolu s vaším usmerňovaním poskytuje diskusia priestor na rozvíjanie komunikačných kompetencií, spôsobilostí argumentovať, ovládať emócie a riešiť potenciálny konflikt a pod.;
- ✓ všetko zaznamenávať – dôležitý je teda akýkoľvek záznam – dobrým prostriedkom na takéto zhrnutie a získavanie podkladu na zovšeobecňovanie a záverečnú prezentáciu je buď žiacke portfólio, alebo denník výskumníka, denník skúseností a postrehov a pod.;
- ✓ venovať pozornosť tomu, že niektorí druháci sú už schopní urobiť audio alebo videonahrávku na mobilný telefón, a tak zaznamenať priebeh pokusu a jeho výsledky;
- ✓ vopred zvážiť, že niektoré pokusy vyžadujú dobré zabezpečenie rôznymi druhmi pomôcok – neváhajte preto v tejto veci osloviť rodičov (finančná alebo materiálna podpora) – nemusí byť pre vás problém kúpiť kilogram cukru na pokus s rozpúšťaním, zabezpečiť však všetky ostatné pomôcky napríklad do práce v skupinách už môže byť náročnejšie;
- ✓ iným efektom takejto spolupráce s rodičmi môže byť aj skutočnosť, že rodičia budú mať šancu lepšie spoznať a pochopiť vaše vyučovacie postupy a všetko, čo predchádza samotnému vyučovaniu.

V učebnici navrhované postupy a cvičenia sú jednou z možností ako postupovať. Je dobré hľadať ďalšie analógie k navrhovaným pokusom so situáciami v reálnom živote žiaka (napríklad pôda v našej záhrade – čo tam môžeme a nemôžeme pestovať a prečo; prečo sa bielizeň v práčke nerozpustí, veď je vo vode; ako rýchlo sa vyparí ten istý objem vody z misky a ako rýchlo z fľaše). Platí, že ak je získaný poznatok, nová informácia podporená niekoľkými skúsenosťami žiakov alebo ďalšími príkladmi zo života, žiaci svojim výsledkom viac dôverujú a prirodzene si aj lepšie osvoja s nimi súvisiace poznatky.

ČLOVEK A PRÍRODA – ČLOVEK

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- vysvetliť, aký význam má pre človeka pohyb,
- zistiť vlastným pozorovaním, že palec umožňuje realizovať najviac pohybov a úkonov, ktoré sú typické pre človeka,
- že pohyb zabezpečujú svaly, ktoré sú upnuté na kosť,
- pomenovať niektoré hlavné kosti ľudského tela a identifikovať ich na vlastnom tele,
- vytvoriť jednoduchý náčrt kosti ľudského tela (sústredí sa na to, že kosti sa nachádzajú v celom tele a sú pospájané kĺbmi),
- že kosti rastú spolu s človekom až do dospelosti,
- že kosti sa môžu zlomiť; zlomená kosť sa späť zrastie,
- že človek pomocou svalov vykonáva rôznorodé pohyby,
- skúmaním zistiť, že niektoré pohyby v tele sú ovládané vôľou (chcením) a niektoré mimo vôle človeka,
- vymenovať päť rôznych pohybov, ktoré zabezpečujú svaly,
- že svaly rastú, vyvíjajú sa a silnejú postupne s rastom a vývinom človeka,
- vysvetliť únavu svalov a význam pravidelného cvičenia pre vývin svalstva.

Obsahový štandard

- pohyb ako prejav života,
- kostra ľudského tela: lebka, chrbtica a stavce, rebrá, ramenná kosť, stehenná kosť, kĺb, zlomenina,
- svaly, ich význam a rozvoj, únava svalov, pohyby ovládané vôľou a pohyby realizované mimo vôle človeka.

Človek a príroda	Človek	KOSTI A KOSTRA	34 – 37
Človek a príroda	Človek	SVALY ČLOVEKA	38 – 43

Celok o človeku tvorí úvod do objasňovania funkcie pohybovej a opornej sústavy ľudského tela. Predstavuje pomerne hlboký záber do týchto dvoch sústav. Z dôvodu veľkorysého priestoru v inovovaných kurikulárnych dokumentoch v takto úzko zameranom obsahu môžete hľadať a využívať taký typ aktivít, ktoré vám umožnia rozvíjať nielen vedomostný, ale aj spôsobilostný a postojoyvý základ. To znamená, že žiaci nepracujú iba v rovine vedomostí, ale tie následne upevňujú a rozvíjajú v činnostiach tak, aby sa transformovali do roviny postojoyvej, ktorá je zameraná v prospech podpory zdravia. V praxi to napr. znamená, že žiaci nedisponujú iba pojmi z týchto oblastí, ale ich aj využívajú v činnosti a v praxi vedú identifikovať ich význam.

Oblasť o človeku je pre žiakov atraktívna a sami už disponujú nemalým množstvom vedomostí. Žiaci už zväčša majú svoje individuálne predstavy z tejto oblasti. To znamená, že ak aj nie sú doterajšie poznatky úplné alebo presné, žiak má na základe svojho poznania tendenciu si túto tému vysvetľovať a dávať jej význam. Ten ale nemusí byť správny. Úlohou učiteľa je preto žiakom (bez hodnotenia kvality ich predchádzajúceho poznania) napomôcť k systematizácii a objektivizácii spontánne nadobudnutých poznatkov. Preto odporúčame, aby ste v úvode preberania tejto oblasti **zistili, čo žiaci o pohybovej a opornej sústave človeka vedia**. Ide o tzv. vstupnú diagnostiku. Zistíte, aký obsah si žiaci doteraz v tejto oblasti osvojili, do akej miery sa ho naučili a ako ho využívajú vo svojom živote.

Môžete využiť napr.:

- rozhovor so žiakmi v riadenom prostredí s vopred pripravenými otázkami,
- brainstorming (burza nápadov) – neobmedzená produkcia myšlienok, nápadov, vedomostí na danú tému, ktoré nie sú nijako obmedzované a hodnotené,
- opis obrázka (napr. ľudská kostra, kosť, svaly ľudského tela...).

Tematický celok o človeku je v učebnici koncipovaný tak, aby vytváral možnosti na hľadanie, pátranie, skúmanie a objavovanie. Odporúčame vám preto nielen prácu s učebnicou, ale aj využívanie všetkých dostupných zdrojov (knihy, encyklopédie, internetové zdroje, interaktívne výučbové programy a pod.). V tomto zmysle nemajú byť žiaci len pasívnymi aktérmi výučby a konzumentmi hotových poznatkov, ktoré si majú len zapamätať a následne zreprodukovať. V procese učenia zapájajte žiakov tak, aby boli aktívni.

K tomu môžete využívať rôzne formy, napr.:

- čítanie textu a práca s ním (napr. vyznačovanie známych a neznámych obsahov v texte, usporiadanie rozstrihaných častí textu podľa logickej nadväznosti, dopĺňanie chýbajúcich slov do textu, porovnanie dvoch a viacerých obsahovo podobných textov s hľadaním spoločných a rozdielnych prvkov a pod.);
- práca s obrazovým materiálom (vytváranie obrazových máp, hľadanie známych a neznámych prvkov v obrázku, identifikácia nových pojmov v obrázku a pod.);
- predostrenie systému problémových situácií a následné riadenie procesu riešenia problémov žiakmi (osvedčili sa otázky typu *Prečo? Ako by sme mohli postupovať? Ako by sme sa mohli presvedčiť? Ako by sme to mohli využiť?*);
- sledovanie filmu primeraného veku žiakov;
- uskutočňovanie vlastných pozorovaní a následné zhotovovanie záznamov;
- počúvanie prednášky a pod.

Odporúčame:

✓ *spolu so žiakmi vytvárať podnetné učebné prostredie. Z toho, čo sa žiaci naučili, vytvoriť plagáty, mapy, obrázky či nové pojmy, ktoré umiestnite na viditeľné miesto v triede;*

✓ *materiály umiestňovať podľa istej logiky či systému. Aby ste sa vyhli chaotickej výzdobe, je potrebné vyčleniť si kútik*

alebo miesto v triede a tam postupne dopĺňať iba produkty z tejto oblasti. Takýto kútik môžete ďalej využívať aj v ostatných predmetoch;

✓ *k nadobudnutým poznatkom sa snažte vracaať čo najčastejšie, využívať ich v ďalších učebných situáciách a vytvárať tak základ na ďalšie poznávanie v tejto oblasti.*

ČLOVEK A PŘÍRODA – ŽIVOČÍCHY

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- porovnať spôsob života živočíchov a rastlín,
- zistiť, že životné prejavy živočíchov sú podobné životným prejavom rastlín, ich spôsob života je však iný,
- že živočíchy (aj človek) sa postupne menia – rastú, vyvíjajú sa, dospievajú, starnú,
- uviesť príklady mládat rôznych druhov živočíchov, ktoré sa nemusia podobáť na dospelé jedince,
- že dĺžka života živočíchov je rôzna,
- že človek získava potravu rôznym spôsobom,
- vysvetliť na príkladoch, aký úžitok človeku poskytuje chov živočíchov,
- vysvetliť význam tvorby živočíšneho spoločenstva,
- spoznať včelu medonosnú,
- opísať spôsob života včiel a mravcov.

Obsahový štandard

- životné prejavy živočíchov a rastlín,
- rast, vývin,
- pestovanie úžitkových rastlín, zber divo rastúcich rastlín, lov divo žijúcich zvierat,
- chov zvierat: kravy, ovce, sliepky, kone, včely,
- spoločenský hmyz,
- včelia rodina: matka, trúd, robotnica,
- mravenisko.

Človek a príroda	Živá príroda	RASTLINY A ŽIVOČÍCHY	44 – 45
Človek a príroda	Živočíchy	AKO SA PRISPÔSOBUJÚ ŽIVOČÍCHY	46 – 47
Človek a príroda	Živočíchy	ROZMNOŽOVANIE A RAST ŽIVOČÍCHOV	48 – 49
Človek a príroda	Živočíchy	ŽIVOČÍCHY A ICH SPOLOČENSTVÁ	50 – 55

Živočíchy patria k témam v učebnici, ktoré žiaci mimoriadne obľubujú. Je to prirodzený jav, pretože na rozdiel od rastlín sú živočíchy organizmy, ktoré si môžu reálnejšie predstaviť. Jednotlivé témy v učebnici sú však spracované tak, aby žiaci mohli porovnávať rastliny a živočíchy, aby mali priestor pozorovať ich rast, predstaviť si ich rozmnožovanie.

Veľmi dôležitou súčasťou sledovania života živočíchov je pochopenie toho, v akých zoskupeniach – spoločenstvách živočíchy žijú.

So žiakmi si môžete na začiatku roka navrhnúť:

- o akého živočícha by sa chceli postarať spoločne (v súčasnosti sa dá nájsť možnosť aj so súhlasom hygieny, aby žiaci mohli mať v triede zvieratko);
- ak si žiaci zvolia, čo by chceli, potom je potrebné, aby si čo najviac vecí o zvieratku zistili (ak to budú rybky – je potrebné pripraviť akvárium a starať sa oň – dá sa tu však vysvetliť, že ide o spoločenstvo a dokonca sa dá vysvetliť aj vzťah živočíchov k rastlinám, môžete sa však starať aj o slimáka – je to v súčasnosti obľúbený živočích v triedach);
- ak sa vaša škola nachádza v blízkosti farmy alebo iného miesta, kde živočíchy nájdete v prírode, potom je dobré sa dohodnúť na spolupráci s majiteľmi a vstúpiť do formy pomoci tak, aby žiaci boli aktívni;
- ak nechcete mať v triede žiadne zvieratko a ani sa nič v blízkosti školy nenachádza, určite však nájdú žiaci aspoň muchu alebo pavúka. I tieto živočíchy sa dajú pozorovať. Ideálne detskou lupou, prípadne pod mikroskopom.

Vo vzdelávacom štandarde je požiadavka, aby žiaci poznali život včiel a mravcov. V učebnici je načrtnutý život včiel. Ide o výnimočné spoločenstvo, kde každý má svoju úlohu.

Odporúčame:

- ✓ zostaviť pojmovú mapu o včele medonosnej, žiaci môžu pracovať s encyklopédiami a hľadať informácie, porovnávať výrobky pochádzajúce od včiel, zisťovať starostlivosť o včely;
- ✓ porovnávať včely s inými podobnými druhmi hmyzu – osa, čmeliak, iný užitočný hmyz (napr. lienka) a ich význam v prírode;
- ✓ porozprávať sa o ochrane užitočných druhov hmyzu;
- ✓ k téme mravce spravte projekt o mravcoch, nechajte žiakov hľadať informácie a pátrať po tom, čo všetko mravce vedia a dokážu, ideálne by bolo spraviť si vychádzku do lesa a nájsť mravenisko. Samozrejme, je to opäť viazané na možnosti, ktoré v škole máte. Mohli by ste využiť aj to, že budete nabádať žiakov, aby sa išli s rodičmi prejsť do lesa a mravenisko odfotili. Z fotiek si môžete spraviť výstavku a využiť ju na pozorovanie a zapisovanie zistení;
- ✓ odporúčame skupinové formy práce. Žiakov k skupinovým a kooperatívnym stratégiám treba postupne viesť. Nedá sa to hneď. A predovšetkým u druhákov je potrebná vaša didaktická zručnosť. No, ak sa vám to podarí, skupinové, projektové, kooperatívne vyučovanie budete často využívať. Oveľa viac sa žiaci naučia spoznávaním prírody a priamym kontaktom s ňou. Potom budú i sami chcieť veľa vedieť a spoznávať.

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ

V predmete prvouka je spolu s prírodovedným učivom integrované aj učivo spoločenskovedné. V obsahových a výkonových štandardoch nie sú obe vzdelávacie oblasti nastavené proporčne. V učebnici sme sa však snažili venovať patričnú pozornosť aj spoločenskovedným témam. Majú dôležitú socializačnú funkciu, pomáhajú žiakovi orientovať sa a primerane fungovať v sociálnom priestore, v ktorom sa denne pohybuje.

Učenie o spoločnosti je v učebnici zahrnuté do 10 tém.

Pri spracúvaní spoločenskovedných tém sme vychádzali nielen z dostupného vedeckého poznania, ale aj z našich učiteľských a rodičovských skúseností. Je dobré si ich zhrnúť, pretože môžu zásadne ovplyvniť didaktické spracovanie i samotnú priamu prácu so žiakmi.

Pripomeňme si:

- porozumenie žiaka spoločenskovednému učivu a získanie potrebných poznatkov vyžaduje istú mieru abstraktného myslenia;
- z vývinovej psychológie vieme, že dieťa na začiatku mladšieho školského veku je schopné abstraktne myslieť, ak túto požiadavku spojíme s konkrétnym predmetom alebo situáciou, s ktorou je reálne konfrontované;
- zásadné je preto hľadať súvislosti a odkrývať existujúce autentické skúsenosti žiakov v preberanej problematike, téme;
- každé dieťa žije v istom sociálnom prostredí, v istých podmienkach, v nejakom rodinnom prostredí, pozornosť teda treba venovať diagnostike a nožnej rôznorodosti týchto skúseností;
- v niektorých prípadoch sú skúsenosti bohatšie, a potom sa dajú využiť smerom od jednotlivca k skupine, v niektorých sú skromnejšie, a tu sa otvára priestor na opatrnú kompenzáciu neprimeraných skúseností;
- niektoré spoločenskovedné témy sa môžu žiakom javiť ako menej atraktívne, vyzerajú ako „rozprávanie o niečom alebo o niekom“, v tomto prípade treba venovať ešte viac pozornosti spoločnému odkrývaniu paralel s reálnym životom žiaka a s poukázaním na ich význam v súčasnosti, ale aj v budúcnosti.

Odporúčame:

- ✓ zohľadniť skutočnosť, že v spoločenskovedných témach nemôžeme robiť pokusy a experimenty, ktoré sú u žiakov tak oblúbené, môžeme ale veľa pozorovať, vyhľadávať situácie, navštevovať, a potom o tom rozprávať, uvažovať, analyzovať, predpokladať, sumarizovať, vyvodzovať závery;
- ✓ všetko zaznamenávať – aj v tomto prípade je dôležitý zápis, záznam –

dobrym prostriedkom na zhrnutie a isté zovšeobecňovanie je buď žiacke portfólio, alebo denník návštev, denník skúseností a postrehov, kniha príbehov o... a pod.;

- ✓ uvažovať o tom, že ak sú niektorí žiaci schopní, aj tu je priestor urobiť audio alebo videonahrávku, napríklad na mobilný telefón – tam zaznamenať svoje postrehy, výsek reality, rozhovor s niekým.

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – PRVÁ POMOC A POVOLANIA

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- odlíšiť vybrané profesie a ich náplň,
- opísať úlohu hasičov, policajtov a záchrannej zdravotnej služby,
- zvládnuť postup, ako privolať pomoc.

Obsahový štandard

- povolania ľudí (lekár, učiteľ, vedec, strojník, pekár, mäsiar, obchodník a i.),
- zásady bezpečnosti, slnečné žiarenie, oheň, elektrický prúd a iné nebezpečné predmety, postup pri volaní hasičov (150), záchrannej zdravotnej služby (155), polície (158), tiesňová linka (112).

Človek a spoločnosť	Prvá pomoc	AKO PRIVOLAŤ POMOC	56 – 57
Človek a spoločnosť	Povolania	KTO MÁ AKÉ POVOLANIE	58 – 59

Úvodná téma je venovaná tomu, ako privolať pomoc a odlíšiť vybrané profesie a obsah ich práce.

So žiakmi si môžete na začiatku školského roka:

- pripraviť zoznam, kalendár podujatí, návštev a akcií, ktoré spolu absolvujete – dá sa to využiť aj pri rozvíjaní orientácie v čase u žiakov;
- komunikovať s rodičmi (priamo alebo prostredníctvom žiakov), niektorí z nich majú veľmi dobrý prehľad o rôznych podujatiach, a potom i samotní žiaci navrhnu, kam sa dá ísť a čo zaujímavé a užitočné vidieť;
- vytvoriť konkrétnu situáciu, kedy žiaci počas vyučovacej hodiny zatelefonujú napríklad na políciu (či iný úrad alebo inštitúciu), na oddelenie pre styk s verejnosťou a opýtajú sa, či môžu prísť na návštevu a pod.;
- napísať e-mail, list so žiadosťou o stretnutie, návštevu, prípadne s otázkami k výkonu povolania a pod.

So žiakmi si môžete ku koncu školského roka:

- pripraviť zoznam, knižku, list, ľubovoľne nazvaný materiál, ktorý bude obsahovať najprv zásady prevencie – teda ako a čomu predchádzať – doma, na ceste, v prírode a následne možnosti pomoci – čo urobiť, koho zavolať, ako sa správať;
- materiál sa môže pripravovať v rámci celej triedy alebo skupinovo počas celého školského roka, v každom prípade odporúčame prácu v skupinách, nie jednotlivo.

Odporúčame:

- ✓ *vždy, keď je to možné, ísť „do terénu“ – na dopravné ihrisko alebo niekde z úzadia sledovať situácie na veľkej dopravnej križovatke, na policajnú stanicu, do nemocnice, k hasičom alebo si záchranárov pozývať do školy (väčšinou sú všetci ochotní sa dohodnúť a prezentovať sa, treba sledovať aj kalendár akcií, mnohí už organizujú dni otvorených dverí, prezentačné akcie pri rôznych príležitostiach, sviatkoch, samozrejme dobrá je aj cesta cez rodičov či kontakty školy);*
- ✓ *uvedomujeme si, že organizovať a zabezpečiť akúkoľvek vychádzku, exkurziu či výlet, kde sa spracovanie spoločenskovedných tém ponúka, je veľmi náročné. Prihovárame sa však za akúkoľvek konkretizáciu predstáv žiakov – máme k dispozícii internet (napríklad youtube), môžeme si urobiť policajnú čiapku alebo paličku, s ktorou usmerňujú dopravu, keď nefunguje semafor, kúpiť detektor prítomnosti alkoholu u vodičov a zisťovať, ako asi funguje atď.;*
- ✓ *viazať spracovanie tém na skúsenosti žiakov a potom konfrontovať so zážitkami Adama a Janky – témy, ktoré sú v učebnici spracované, sú návodom, inšpiráciou – Adam s Jankou videli nehodu, ale vaši žiaci mohli volať políciu, keď im odtiahli auto, volali sanitku, alebo susedom ukradli niečo z dvora – žiaci to môžu opísať, nakresliť, zahrať ako scénu – vytvára sa veľmi dobrý materiál na analýzu a vyvodzovanie záverov či poznatkov;*
- ✓ *pracovať s poznaním žiakov, ktoré získali z masmédií – určite budú mať žiaci svoje názory a skúsenosti so záchrannými zložkami postavené aj na tom, čo videli vo filmoch, seriáloch, prípadne kreslených rozprávkach – je dobré s tým pracovať a snažiť sa niektoré skreslené informácie konfrontovať s realitou, či už v diskusiách so žiakmi alebo samotnými protagonistami;*
- ✓ *podchytiť si ochotných rodičov, ktorí do školy prídu a ukážu to, čo v rámci svojho povolania robia.*

Rozhodnite sa podľa svojich možností, či budete so žiakmi robiť projekty, portfólio, rôzne denníky, knihy, filmy alebo iné formy záznamu skúseností, zážitkov a poznania žiakov o ľuďoch z bližšieho a širšieho okolia žiaka a školy, o výdobytkoch a pravidlách, ktoré im umožňujú spolu žiť atď.

Určite ale odporúčame, podobne ako v časti o rastlinách, usporiadať **malú vedeckú konferenciu**, ktorá bude výbornou príležitosťou na prezentáciu práce vás a vašich žiakov. Zo skúseností vieme, že je to akcia veľmi prospešná pre žiakov a mimoriadne zaujímavá pre rodičov či kolegov a vedenie školy.

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – CESTA DO ŠKOLY, CESTOVANIE, DOPRAVA

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- opísať cestu do školy,
- ovládať základné pravidlá bezpečnosti na ceste,
- uviesť dôvody, prečo ľudia cestujú,
- odlíšiť druhy dopravy.

Obsahový štandard

- cesta do školy, priechod pre chodcov, semafor,
- cestovanie, práca, škola, dovolenka, druhy dopravy (auto, autobus, lietadlo, loď), spoznávanie krajiny, pamätihodnosti.

Človek a spoločnosť	Cesta do školy	MOJA CESTA DO ŠKOLY	60 – 62
Človek a spoločnosť	Cestovanie	KAM MÔŽEME CESTOVAŤ	63
Človek a spoločnosť	Doprava	DOPRAVNÉ PROSTRIEDKY	70 – 71

Témy v tomto celku sú zamerané na orientáciu v okolí bydliska, školy a na bezpečnosť cestnej premávky. Zároveň si žiaci uvedomia význam cestovania. Na základe príbehu Adama a Janky v komikse postupne začnú plánovať výlet.

Odporúčame:

- ✓ orientovať sa v časti plánu obce, prípadne podľa neho urobiť vychádzku z miesta A do miesta B;
- ✓ vytvoriť si značky pre objekty – kostol, hrad, strom, škola, zdravotné stredisko..., ktoré do plánu zakreslíte;
- ✓ urobiť náčrt vlastnej cesty do školy, ktorý nemusí byť presný, stačí, keď bude obsahovať dôležité orientačné body. Vo väčšom meste je možné ho nahradiť vyhladaním svojej cesty na pláne mesta;
- ✓ pre deti mladšieho školského veku je náročné rýchlo označiť pravú a ľavú stranu, precvičiť strany prostredníctvom jednoduchých hier alebo cvičení (pravá ruka, ľavá noha, pravá noha, ľavá ruka a pod.);
- ✓ porovnať správanie bezpečné a nebezpečné, nedisciplinované, zdôrazniť úlohu polície, ukázať postoje policajta pri regulovaní dopravy;
- ✓ na školskom dvore vytvoriť križovatku a vyskúšať modelové situácie;
- ✓ dôležité je zdôrazniť bezpečné správanie sa chodcov na ceste alebo vozovke, význam nápadného oblečenia;
- ✓ ak máte v obci dopravný problém, navrhnúť riešenie, vymyslieť dopravnú značku, napísať list starostovi;
- ✓ na základe príbehu Adama a Janky začať plánovať vlastný školský výlet.

Téma Dopravné prostriedky je zameraná na význam dopravy a odlišenie jednotlivých druhov dopravy. Tieto témy sú medzi žiakmi veľmi obľúbené.

Odporúčame:

- ✓ *podrobne sa oboznámte s obsahom obrázka;*
- ✓ *dopravné prostriedky je možné triediť do rôznych skupín, okrem toho, kadiaľ sa pohybujú, aj napr. podľa počtu prepravovaných osôb, pohonu a vzájomne ich porovnávať;*
- ✓ *rozprávať sa o výhodách a nevýhodách jednotlivých dopravných prostriedkov – znečisťovanie ovzdušia, závislosť od počasia...;*
- ✓ *v súčasnosti žiaci dochádzajú do školy rôzne, využite to na diskusiu o bezpečnom (autosedačky, pásy) a slušnom správaní sa v aute, autobuse, na bicykli.*

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – ORIENTÁCIA V ČASE

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- určiť aktuálny rok,
- zaradiť mesiace v roku podľa ročných období od začiatku roka,
- určiť význam sviatkov (sviatky na Slovensku),
- Vianoce, Nový rok, vznik Slovenskej republiky, Veľká noc, Pamiatka zosnulých,
- určiť čas celých hodín na klasických a digitálnych hodinách.

Obsahový štandard

- kalendár – rok, mesiac, týždeň, deň, dátum, sviatky, rodina, narodeniny,
- jeseň (september, október, november), zima (december, január, február), jar (marec, apríl, máj), leto (jún, júl, august).

Človek a spoločnosť	Rok	ROK V KALENDÁRI	64 – 65
Človek a spoločnosť	Meranie času	ČAS NA HODINÁCH	66 – 67

Témy v celku zameranom na orientáciu v čase predstavujú úvod do systematizácie a objektivizácie nadobudnutých poznatkov dieťaťa v tejto oblasti. Samotné edukačné činnosti navrhnuté v učebnici sú zamerané na iniciáciu skúmania javov a udalostí, ktoré sú spojené s bezprostredným životným prostredím žiaka a s udalosťami z jeho života.

Pri osvojovaní si obsahu zameraného na orientáciu v čase vychádzajte z reálnych každodenných situácií dieťaťa. Dôležité je zamerať sa na pochopenie toho, že **čas plynie neustále**. Dimenzia času je jednoduchá, trojdimenzionálna, vytvára ju minulosť, prítomnosť a budúcnosť a jednotlivé dimenzie prechádzajú plynulo jedna do druhej. Tak sa dá napr. vysvetliť aj to, prečo sú hodiny v tvare kruhu. Je dôležité, aby žiaci pochopili, že po hodine dvanástej nasleduje hodina prvá. Čas nekončí pri dvanástke. Rovnako aj po nedeli prichádza pondelok, po decembri január a po ročnom období zima nasleduje stále jar. Rovnako neodporúčame, aby sa s názvami dní v týždni spájali slová logicky nesúvisiace (napr. **pondelok – ponožka, utorok – utorák...**). Naopak, odporúčame vytvárať logické súvislosti a časové následnosti, s ktorými majú deti reálnu skúsenosť. Môžeme na to využiť napr. školský rozvrh – *V pondelok máme prírodovedu. V utorok sa tešíme na hudobnú výchovu.*

Odporúčame, aby ste časové pojmy využívali nielen na hodinách prírodovedy, ale aj v ďalších edukačných situáciách. Napr. každé ráno si spolu s deťmi zaznačte, príp. povedzte čo najviac časových pojmov: *„Dnes je pondelok, 12. októbra 2016. Zajtra bude utorok 13. októbra a včera bola nedeľa 11. októbra. Október je jesenným mesiacom. Počasie vonku je veterné, preto sme si obliekli pod vetrovku sveter.“*

Zásoba konkrétnych predstáv totiž u žiakov v tomto veku nie je ešte príliš veľká a časový pojem nemusí vyvolať žiaden konkrétny obraz vo vedomí vnímajúceho, čiže nič nezmení vo vnímaní. V takýchto prípadoch sa vysvetľujúce slovo musí opierať o konkrétny obraz – predstavu, ktorá má pomôcť správne vyčleniť obsah. Je potrebné ho podporiť aj názorným spôsobom. Preto navrhujeme, aby ste v čo najväčšej miere so žiakmi vytvárali a ďalej využívali názorný materiál umiestnený v dohľade žiakov. Môžete tak vytvárať:

- rozvrh hodín s obrázkami a farebným rozlíšením pre dopoludnie a popoludnie,
- týždenný kalendár,
- ročný kalendár,
- kalendár ročných období.

Odporúčame:

- ✓ do kalendára žiak vyznačí svoje narodeniny, pomenuje ročné obdobie, v ktorom ich oslavuje;
- ✓ narodeniny si žiaci môžu vzájomne porovnávať, alebo sa podľa ročných období rozdeliť na 4 skupiny a zistiť, ktorých je najviac;
- ✓ nechajte žiakov vyznačiť sviatky, na ktoré si spomenú, napr. Vianoce, Veľká noc, Nový rok..., porovnajte, čo oslavujú všetci, čo len niekto a diskutujte;
- ✓ námet na skupinový projekt so žiakmi: rozdeľte triedu do štyroch skupín a každá skupina dostane za úlohu pripraviť jeden sviatok, ktorý je typický pre jedno ročné obdobie, napr.:

1. skupina: JAR – veľkonočné sviatky (Ako sa ľudia na tieto sviatky pripravujú, čo sa deje v prírode, ktoré rastliny rastú, ako sa správajú živočíchy. Potom projekt pokračuje v príprave aktivít, ktoré sú typické pre veľkonočné sviatky, žiaci si môžu pripraviť i historický prierez – ako vznikla Veľká noc a k akým tradíciám sa u nás viaže...),
 2. skupina: LETO – napríklad Deň detí,
 3. skupina: JESEŇ – Sviatok všetkých svätých,
 4. skupina: ZIMA – Vianoce.
- Práca na projekte môže byť ukončená aj dramatisáciou niektorého sviatku.

Pri zavádzaní časových jednotiek a ich dĺžky trvania využívajte činnosti žiakov, ktoré prostredníctvom skúseností priblížia žiaka k chápaniu ich obsahu, napr.:

- *Koľko drepcov urobíš za jednu sekundu a koľko za jednu minútu?*
- *Odmerajme si jednu hodinu. Určme jej začiatok a koniec. Čo všetko sa nám podarilo urobiť?*

Zaujímavú časť tejto oblasti tvorí aj uvedomovanie si času subjektívneho a objektívneho. So žiakmi tak môžeme hovoriť o relatívnosti času. Čas subjektívny chápeme ako čas, v ktorom sa niečo odohráva v silnom citovom rozpoležení (pri radostnej udalosti sa čas kráti, no pri bolesti predlžuje). So žiakmi hľadajte situácie z ich života, v ktorých pociťujú tento paradox (napr. čas na zábavu sa javí kratší ako čas na prácu a pod.). Na druhej strane, objektívny čas je časom, ktorý je meraný presnými časovými jednotkami. A práve tu nezabudnite na to, že žiak v tomto veku je ešte viazaný pri vnímaní na konkrétne predstavy.

Preto navrhujeme využiť tento postup:

1. Vytvorte si so žiakmi svoje obrázkové hodiny.
2. Vyznačte na nich čísla a vyrobte ručičky, aby sa dalo s nimi pohybovať.
3. Vysvetlite rozdiel medzi malou a veľkou ručičkou.
4. Nakreslite si alebo pridajte obrázky opakujúcich sa činností k číslam znázorňujúcim hodiny (napr. o 7.00 vstávanie, 8.00 začiatok školy, 12.00 obed a pod.).
5. Vysvetlite funkciu veľkej ručičky. Pri zavádzaní pojmov štvrt, pol, trištvrt vyžijete prirovnanie k jablku, ktoré môžeme krájať na polovicu a štvrt.
6. Vysvetlite funkciu malej ručičky. Pozorovaním naveďte žiakov k uvedomeniu si, že malá ručička obehne ciferník 2x za deň. Preto je 6. hodina ráno aj 18. hodinou večer.

Keď si žiak osvojí obsahy pojmov minúta, hodina, deň ako 24-hodinový časový úsek, môžete začať vysvetľovať čas na digitálnych hodinách. Aj v tomto prípade je vhodné, aby ste využívali čo najviac vizuálnych pomôcok.

Oblasť orientácie v čase je vzhľadom na svoju abstraktnosť vo viacerých prípadoch náročná na pochopenie a uvedomenie si časových pojmov žiakmi. Buďte ale vytrvalí a trpezliví a čo najviac udalostí zo života žiakov spájajte s časom. Nie všetci pochopia a začnú využívať časové jednotky hneď. Cielenými aktivitami ale postupne výkonové štandardy dosiahnete.

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ – POZNÁVANIE SLOVENSKA

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Výkonový štandard

Žiak na konci 2. ročníka základnej školy vie/dokáže:

- že jeho obec je súčasťou Slovenska,
- rozpoznať štátne symboly (štátnu vlajku a štátny znak SR),
- odlíšiť jednotlivé prvky krajiny,
- opísať krajinu v okolí školy/bydliska (podľa obrázkov) počas roka,
- porozprávať o javoch v krajine, ktoré sú pri cestovaní zaujímavé (atrakcie, pamiatky, príroda a i.).

Obsahový štandard

- Slovensko – štátna vlajka, štátny znak,
- prvky krajiny (polia, lúky, lesy, rieky, jazerá, vrchy, rovina, domy a cesty),
- spoznávanie krajiny, pamätihodnosti.

Človek a spoločnosť	Slovensko	SLOVENSKO – MOJA DOMOVINA	68 – 69
Človek a spoločnosť	Krajina	AKO MÔŽE VYZERAŤ KRAJINA	72 – 73

Témy celku zamerané na poznávanie Slovenska sú v učebnici koncipované tak, aby žiaci rozvíjali svoje predstavy o spoločenských javoch súvisiacich s uvedením si svojej národnej identity. Navrhujeme obsah a úlohy zahrnuté v učebnici doplniť o ďalšie edukačné aktivity zamerané na:

- rozvíjanie **pozorovacích spôsobilostí** žiakov tak, aby získavali nové informácie a obohacovali tak doterajšie poznanie,
- porovnávanie, zoskupovanie a triedenie predmetov a javov podľa identifikovaných znakov,
- vytváranie vlastného úsudku a argumentačného aparátu,
- rozlišovanie vhodného a nevhodného správania sa vo vzťahu k symbolom štátu a obce,
- vysvetľovanie významu uplatňovania spoločenských pravidiel.

Odporúčame:

- ✓ *pracovať v skupinách, čím sa prirodzene rozvíja kooperatívne správanie sa a žiak v činnosti rozumie významu uplatňovania spoločenských pravidiel;*
- ✓ *využívať čo najviac dostupných informačných zdrojov. Žiaci môžu využívať nielen knižné či elektronické zdroje, ale aj ľudské zdroje. Môžu tak osloviť ľudí zo svojho okolia za účelom získavania informácií;*
- ✓ *zhotovovať a vyhľadávať obrazový materiál o krajine, ktorý je možné ďalej využívať;*
- ✓ *realizovať exkurziu, ktorú si spoločne s deťmi vopred pripravte a naplánujte,*
- ✓ *navštíviť miestne múzeum;*
- ✓ *identifikovať objekty a situácie, pri ktorých sa využívajú štátne symboly;*
- ✓ *identifikovať tradície a zvyky spojené so sviatkami na Slovensku;*
- ✓ *vyznačiť si v kalendári sviatky v roku a vopred si naplánuvať spôsob ich pripomenutia či oslavy.*

Témy v učebnici sú navrhnuté tak, aby ste so žiakmi začali s vytváraním a dopĺňaním pojmového aparátu o základné informácie o Slovensku až po konkrétnejšie predstavy z okolia, z obce, v ktorej žiak žije. Aj tu vám odporúčame, aby ste využívali skúsenosti a zážitky žiakov, a tak konkretizovali viaceré abstraktné pojmy. Môžete si spoločne so žiakmi vytvoriť triednu knihu o Slovensku, v ktorej budete sumarizovať a vizualizovať to, čo ste sa naučili. Využite možnosti a výhody internetových zdrojov a spolu so žiakmi „cestujte“ po Slovensku. Zamerajte sa na objavovanie, čím nielen obsah o Slovensku žiakom zatriktívnete, ale vytvoríte tak základ na ďalšie poznávanie, v ktorom má práve objavovanie svoje významné miesto.

Téma Ako môže vyzeráť krajina je zameraná na to, aby žiaci mali možnosť pozorovať a zisťovať, čo všetko môže vytvárať krajinu v okolí obce.

Odporúčame:

- ✓ *pri opise krajiny používať geografické pojmy mesto, obec, cesty, chodníky, hory, pohorie, polia, lúky, lesy, rieka, potok, vodná nádrž, historické pamiatky, rekreačné stredisko... Nie je však nutné, aby tieto pojmy používali aj žiaci. V tomto prípade je dôležitejšie, aby rozumeli obsahu týchto pojmov,*
- ✓ *spolu so žiakmi uvažovať o tom, čo pre krajinu znamená veľká hustota ciest, komunikácií, ako môže krajinu ohrozovať odpad, s tým súvisiaca problematika skládok. Vytvárať návrhy, ako možno prispieť k tomu, aby sa nehromadilo toľko odpadu, napr. triedenie odpadu v triede a doma,*
- ✓ *uskutočniť vychádzku na vyvýšené stanovište a spolu so žiakmi určovať, orientovať sa, prípadne aj zaznamenávať do vopred pripravených plánov obce objekty nachádzajúce sa v okolí, napr. potok, historické pamiatky, pohorie, budovy...,*
- ✓ *pracovať s fotografiami a pohľadnicami vašej obce.*

POUŽITÁ LITERATÚRA

Hunt, P. Children's literature and childhood. In Kehily, M. J. (ed): *An Introduction to Childhood Studies*. New York: Open University Press, 2009, pp 50-70.

Kehily, M. J. (ed): *An Introduction to Childhood Studies*. New York: Open University Press, 2009.

Keogh, B., Naylor, S.: Teaching and learning in science: a new perspective, BERA Conference, Lancaster, September 1996, www.leeds.ac.uk/educol

Lukášová, H., Svatoš, T., Majerčíková, J.: *Studentské portfolio jako výzkumný prostředek poznávání cesty k učitelství*. Zlín: UTB, 2014.